

Charles Ralph Boxer

8 maart 1904 – 27 april 2000

An officer and gentleman en daarom zo Brits als het maar kon zijn. Of andersom natuurlijk.

Wie hem voor het eerst ontmoette kreeg geen andere indruk van hem. Deze indruk was weliswaar juist, maar daarom nog niet goed want eenzijdig en dus onvolledig. Charles Boxer was veel en veel meer dan dat. Oprecht, hartelijk, vriendelijk, gul en gastvrij. Levensgenieter met een zwak voor goed tafelen. Openhartig en recht voor zijn raap. Wars van grote woorden, dikdoenerij en zelfingenomenheid. Muzikaal en liefhebber van honden, katten, vogels, alle andere dieren, bloemen en de hele natuur. Met ijzeren regelmaat verliet hij zijn dierbaar landhuis temidden van de verlatenheid van Hertfordshire om – weer of geen weer, 's ochtends en 's avonds – in gezelschap van alleen zijn hond telkens een uur door de natuur te wandelen. 'Dat is de enige manier om helder te denken' – beweerde hij. Zijn naaste buur, de boer van enkele kilometers verder op, beweerde op zijn beurt hersens te horen kraken als Boxer voorbij beende.

Lenig van geest, oorspronkelijk, vitaal, vrijmoedig. Begenadigd docent en verteller, altijd tot hulp en advies bereid. Poëtisch, gevoelig en romantisch maar nooit sentimenteel. Ongeremd verzamelaar van boeken, antiquiteiten, munten, penningen, rariteiten, schilderijen, tekeningen en nog zo wat. Optimistisch pessimist, wijze stoïcijn, agnosticus met hart en ziel. Onconventioneel, moedig, geestig en verdraagzaam. Vloeiend spreker van negen talen – waaronder een soort archaisch Nederlands – soms wat grof gebekt. De schuine mop en het scabreuze lied waren wel aan hem besteed. Een veeldrinker maar geen dronkelap. Thuis in alle gezelschap waar ter wereld ook. Niettemin een schokkend *enfant terrible*. Hij liet zich aantreffen in keurig, dunnetjes krijtgestreept donker herenkostuum met felrood schitterende sokken er onder. Rond de nek schreeuwde een kakelbonte stropdas. 'God schiep de Mens naar zijn evenbeeld en de Mens deed hetzelfde met God', sprak hij, met een smakelijk 'borreltje' in de hand. *Every line of the national anthem contains a lie*, hoorden zijn toehoorders hem zeggen. Een merkwaardige uitspraak voor een voormalig beroepsofficier die zijn standvastige

¹ Voor dit levensbericht heb ik met name voor enige tekenende anekdotes en biografica gebruik gemaakt van de uitgebreide beschouwing van F. Lequin over leven en werk van C.R. Boxer in *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde. Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia and Oceania*. vol.156.4, p. 671-685, Leiden (KITLV) 2000 (zie bibliografie).

dapperheid onder de gruwelijkste omstandigheden had bewezen. Zoals elke goede Brit was hij dus een beetje excentriek.

Onder dit alles lag zijn gesloten persoonlijkheid. Ongeacht of juist dankzij zijn oprechte belangstelling voor mensen, dingen en het hele universum was Charles Boxer zichzelf genoeg. Per slot van rekening was hij het liefst alleen. Daarbij liet hij zich voortdrijven door een fundamentele nieuwsgierigheid. Het heeft hem tot wereldreiziger gemaakt. Altijd was hij op pad, vaak alleen. Zijn nooit aflatend speuren voerde hem onophoudelijk over zeeën, oceanen en continenten. Steeds was hij op zoek naar kennis en weten. Steeds ook zocht hij de ontmoeting met mensen, hetzij van nabij of van ver, hetzij van nu of van vroeger. Aan deze nieuwsgierigheid dankt hij zijn naam en faam als groot geleerde en historicus.

Zijn eerste werk van wetenschap, *The Journal of Maarten Harpertzz Tromp Anno 1639* verscheen in 1930. Zonder academische opleiding had Boxer de inleiding, vertaling, bewerking en annotatie voor zijn rekening genomen. Hij was toen zesentwintig. Voortgekomen uit een geslacht van militairen – zijn vader sneuvelde in 1915 bij de slag om Ieperen – was hij tot officier opgeleid aan de Sandhurst Military Academy. Hij zowel als zijn broer dienden in hetzelfde regiment als hun vader. Dat was niet bij uitstek het voorportaal van een professioneel geschoolde historicus. Het heeft hem niet verhinderd naderhand nog acht andere boeken en tientallen artikelen over de Nederlandse maritieme geschiedenis te schrijven. De belangrijkste zijn *Jan Compagnie in Japan* (1936; herzien en aanmerkelijk verbeterd bij de heruitgave van 1950), *The Dutch in Brazil* (1957) en een van zijn hoofdwerken *The Dutch Seaborne Empire* (1967). Even vernieuwend was zijn hoofdstudie over de Portugese overzeese expansie *The Portuguese Seaborne Empire* (1969). Het wetenschappelijke oeuvre dat hij heeft nagelaten is alleen al door zijn omvang indrukwekkend. Zonder rekening te houden met vertalingen, herdrukken, boekbesprekingen en allerlei kleingoed omvat het 39 boeken en honderden artikelen, in totaal ruim 15.000 gedrukte bladzijden. De thematiek en de aanpak van zijn werk getuigen bovendien van zijn onafhankelijke, oorspronkelijke geest. In een tijd waarin de westerse geschiedschrijving nog goeddeels in de ban verkeerde van benauwend, in zichzelf gekeerd nationalisme bedreef Boxer feitelijk al wereldgeschiedenis in de hedendaagse betekenis van het woord. ‘Poespas in de hoofden’, noemde zijn Nederlandse confrater Pieter Geyl dat destijds nog. De loop der jaren heeft Boxer gelijk gegeven. Het is waar dat zijn conclusies en uitspraken soms wel wat al te gedurfd klinken.

Hij heeft de lof gekregen die hij verdient, zowel in de geleerde wereld als man van wetenschap als van een breed publiek van belangstellende leken dat

hem waardeerde als schrijver van boeiende *best sellers*. Na zijn eervol ontslag uit militaire dienst in de rang van majoor regende het gastdocentschap en leerstoelen. Nog in hetzelfde jaar (1947) benoemde King's College in Londen hem tot Camões Professor of Portuguese. Andere professoraten volgden, waaronder die in Yale, Michigan en Bloomington. Geleerde genootschappen en wetenschappelijke academies, waaronder de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) (1976), begroetten hem als lid. Hij ontving eredoctoraat na eredoctoraat, zes in totaal. Het eerste kwam van Utrecht (1950). Nadat de dictator Salazar hem wegens zijn kritiek op de rassendiscriminatie in het vroegere koloniale rijk van Portugal tot *persona non grata* had verklaard, verleenden diens democratische opvolgers hem de hoogste Portugese onderscheiding. De paus benoemde hem tot ridder in de Orde van de Heilige Sint Gregorius. Merkwaardig genoeg liet de ongelovige Boxer zich deze benoeming welgevallen. Tot twee keer toe had hij geweigerd zich te laten opnemen in de Order of the British Empire. De eerste keer vanwege de rassendiscriminatie in dat imperium, de tweede keer omdat dit rijk niet langer bestond. De pauselijke uitverkiezing aanvaardde hij uitsluitend op grond van zijn diepe eerbied voor de Jezuïet Sint Franciscus Xaverius. Dat was de missionaris die in de zestiende eeuw het christendom naar Japan had gebracht. Daarover heeft hij onder meer geschreven in *The Christian Century in Japan (1549-1650)* (1951), zijn vlak na de Tweede Wereldoorlog verschenen hoofdwerk dat men wel mag beschouwen als sleutel tot zijn geest. Het behandelt de komst en uitroeijing van het christendom in Japan. In de tot dan toe binnen de westerse wereld overheersende voorstelling van zaken was dat een toonbeeld van heidense laaghartigheid en Oosterse wreedheid. De Tweede Wereldoorlog had er nog een schepje bovenop gedaan. Boxer was de eerste die overtuigd de twee kanten van de zaak liet zien. In hun onthechting van het aardse verdienen naar zijn afgewogen oordeel de samurai en de soldaat van Jezus Christus beiden respect. Het is al met al een verbazingwekkend boek, verschenen op een verbazingwekkend tijdstip, niet in de laatste plaats gezien Boxer's eigen confrontaties met het land van de rijzende zon.

Omstreeks 1930 was hij als officier naar Japan gezonden om daar tot tolk te worden opgeleid. Hij verbleef er toen enkele jaren. In 1936 vertrok hij naar Hongkong. Hij werkte daar bij de Britse militaire inlichtingendienst. Hij was er met zijn nieuwsgierigheid geknipt voor. Zojuist ongehuwd vader geworden van zijn eerste dochter raakte hij bij de gevechten om Hongkong in december 1941 zwaar gewond. Hij is er nooit helemaal van genezen. Daarna verdween hij in Japanse krijgsgevangenschap. Daar wachtte langdurig en zwaar verhoor, inclusief eenzame opsluiting in een bij dag en nacht verlichte cel. Menigeen

die het in soortgelijke omstandigheden destijds toch minder zwaar te verduren kreeg, heeft er een levenslange diepe haat voor Japan en de Jappen aan overgehouden. Boxer niet. Tot op de laatste duit berooid en beroofd verscheen de magere schim Boxer tenslotte weer in het daglicht. Consequent heeft hij geweigerd zich door alle ellende te laten traumatiseren. Hij bleef nieuwsgierig.

Gefascineerd en geïnspireerd door de natuur, cultuur en historie van Japan heeft hij dit land en niet het Westen als het ware in het centrum van de wereld gezocht. Dit land en zijn volk hadden nu eenmaal voor altijd zijn liefde gewonnen. Bijna negentig jaar oud heeft hij op uitnodiging van een Japanse universiteit zijn laatste grote wereldreis naar dit land gemaakt. Die liefde verklaart mogelijkwijs mede dat hij juist Nederland en Portugal heeft beschouwd als historische medespelers van de eerste rang. De twee naties waren rond 1600 immers in Japan op elkaar gestuit – net als in Brazilië en Indië trouwens.

De ware liefde is niet blind, maar kent geen voorwaarden of grenzen. Zo greep Boxer in 1945 ook de kans de moeder van zijn dochter te trouwen onder de wederzijdse belofte elkaar vrij te laten. De Amerikaanse blauwkous Emily Hahn (1905-1997), de eerste vrouwelijke mijnbouwkundig ingenieur van de Verenigde Staten, was net zo'n intelligent, origineel en vrijgevochten exemplaar als hij. Ook zij was een auteur met grote wetenschappelijke verdiensten. In 1948 kregen ze er nog een dochter bij. Soms gingen zij zelfs samen op pad. Zo zijn zij elkaar tot aan het eind in ongebonden vrijheid trouw gebleven.

Charles Boxer was al tijdens zijn leven een legende. Nu hij – op enkele jaren na een eeuw oud – is gestorven zal hij dat blijven.

Bibliografie

Lequin, Frank, In Memoriam Charles Ralph Boxer F.B.A./ 8 March 1904-27 April 2000, *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde, Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia and Oceania*. vol.156.4, p. 671-685, Leiden (KITLV) 2000.